

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissyttrande över utkast till lagrådsremiss "För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga"

Ert diarienummer S2025/02039

Inledning

Förvaltningsrätten välkomnar förslagen om ny lagstiftning på området. Förslagen innebär i flera delar förbättringar i fråga om struktur och tydlighet. Emellertid innehåller utkastet till lagrådsremiss många principiellt viktiga frågor som på ett tydligt sätt berör och påverkar verksamheten i förvaltningsrätten. Utkastet är mycket omfattande och remisstiden har, som numera brukligt är, varit kort och dessutom gått över jul- och nyårshelg. Detta är olyckligt och påverkar möjligheterna att tillräckligt noggrant analysera förslagen och ge så väl övervägda och genomtänkta synpunkter som är önskvärt.

Med detta sagt lämnar förvaltningsrätten följande kommentarer och synpunkter.

Barnets bästa

Enligt förvaltningsrättens mening är det tillräckligt att principen om barnets bästa kommer till uttryck i den inledande bestämmelsen i 2 kap. 1 §, som omfattar alla beslut enligt lagen. Att därefter upprepa barnets bästa i några paragrafer riskerar att skapa förvirring snarare än att understryka just vikten av denna centrala princip (t.ex. 3 kap. 1 och 5 §§).

Förutsättningar för omhändertagande för vård m.m.

De föreslagna uppräkningsarna av vilka förhållanden som kan utgöra grund för omhändertagande på grund av förhållanden i hemmet respektive på grund av eget beteende speglar på ett bättre sätt än nuvarande lagstiftning de förhållanden som råder idag. I 3 kap. 2 § första stycket 3 föreslås i förtydligande syfte att formuleringen "grundläggande behov" införs. Det kan finnas risk för oklarheter i tillämpningen, då grundläggande behov är ett vedertaget begrepp i annan lagstiftning (lagen om stöd och service till vissa

funktionshindrade) där begreppet har en förhållandevis snäv betydelse. I utkastet till lagrådsremiss hänvisas till bestämmelsen i 6 kap. 1 § föräldrabalken (s. 150). Enligt förvaltningsrättens mening bör övervägas att uttryckligen knyta an till den bestämmelsen, dock att ordet grundläggande kan finnas kvar för att markera att inte varje brist i omsorgen kan utgöra grund för vård. Förslagsvis skulle bestämmelsen kunna utformas som ”brister i omsorgen avseende barnets grundläggande behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran”.

Systematiskt anser förvaltningsrätten att de nya bestämmelserna i 3 kap. om vård på grund av anknytning bör placeras före bestämmelsen om vård på grund av eget beteende. Förvaltningsrätten ställer sig därutöver tveksam till förslaget att rätten utan ansökan ska kunna besluta om vård på grund av anknytning. Ett antal utredningsåtgärder måste vidtas innan ett sådant beslut fattas som, även om rätten kan förelägga socialnämnden att utföra dem, riskerar att tynga handläggningen och även medföra att rättens opartiskhet ifrågasätts. Vidare är det socialnämnden som efter ett sådant beslut äger frågan om vården ska upphöra eller inte. Förvaltningsrätten menar därför att vård på sådan grund bör kräva en utredning och ansökan från nämnden. För det fall nämnden i sin prövning kommer fram till att förutsättningar för vård enligt 3 kap. 2 § inte längre finns, bör det finnas möjlighet att besluta om omedelbart omhändertagande på grund av anknytning som sedan underställs förvaltningsrättens prövning i avvaktan på en ansökan.

Rätt att föra egen talan

Enligt förvaltningsrättens mening är dagens huvudregel om processbehörighet och rätt att höras i domstol för barn från 15 års ålder väl avvägd. Redan idag finns möjlighet att höra yngre barn, om än det inte sker särskilt frekvent. Bedömningen av om ett förhör i domstol kan antas medföra risk för skada är svår och förutsätter ett underlag som domstolen normalt sett inte har tillgång till. Förvaltningsrätten ifrågasätter om förslaget i 2 kap. 5 § andra stycket är förenligt med principen om barnets bästa, inte minst med tanke på den risk som finns för att barnet utsätts för påtryckningar och därmed inte ger uttryck för sin egen egentliga vilja. Förvaltningsrätten avstyrker förslaget i denna del.

Rätt till offentligt biträde

Förvaltningsrätten har ingen synpunkt på möjligheten att förordna offentligt biträde i fler situationer. Det framstår dock som otydligt vad som menas med ”uttrycker en vilja att överklaga”. Är det tillräckligt med en missnöjesyttring över beslutet eller krävs det en mer konkret uttryckt vilja att överklaga. Enligt förvaltningsrätten är det önskvärt att detta förtydligas i lagstiftningsarbetet och inte överlämnas till rättspraxis.

Övergångsbestämmelser

Enligt punkten 6 ska den gamla lagstiftningen tillämpas i ärenden och mål som inletts i domstol före ikraftträdandet och när beslut om omedelbart omhändertagande fattats av socialnämnden före ikraftträdandet. Förvaltningsrätten har ingen erinran mot en sådan ordning. Det kan dock finnas situationer där barnet eller den unge i ett sådant fall inte är omhändertaget enligt 2 eller 3 § i nuvarande LVU när den nya lagstiftningen

träder i kraft. Av den anledningen bör punkten 3 i övergångsbestämmelserna justeras och lyda ”Den som är omhändertagen enligt...”.

Konsekvenser

Utkastet till lagrådsremiss behandlar flera förslag som enligt förvaltningsrätten kommer att medföra en inte obetydlig målökning hos de allmänna förvaltningsdomstolarna och även en ökad komplexitet i vissa mål. Mål rörande tvångsvård av barn och unga är redan idag resurstunga mål. Vidare är det mål som handläggs med förtur och utifrån lagstadgade frister. Mot denna bakgrund delar förvaltningsrätten inte bedömningen att kostnadsökningarna för domstolarna ryms inom befintliga ekonomiska ramar. Denna fråga behöver noggrant analyseras och beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Fredrik Löndahl efter föredragning av förvaltningsrättsfiskalen Hanne Nordqvist.

Fredrik Löndahl